

Գրիգոր Տղայ կաթողիկոսին որպէսզի նոր ինչպիսիքներուն օգնէ և ինքն անձամբ եւ ժողովրդեամբ որ յաշխարհոյ արեւելից՝ փութայ ի Սուրբ Տեղեացն ազատութեան:

Այս տխուր գէպերուն եւ Սալաէտտինի ակնզ բանակներով նոր ինչպիսիքներուն զինադուրթեան և յաղթական գնացքներուն շարունակութեան ի տես, կաթողիկոսը նամակ մը կը գրէ Սալաէտտինի տեղեկութիւններ տալով նոր ինչպիսիքներուն ոյժին և պատրաստութեանց մասին, այս պարագան կը ծանուցանէ արար պատմիչ Պէհաէտտին իր պատմութեան մէջ. բայց Հ. Ալիշան կը հերքէ այս խօսքերով. «Գրիգոր առաքյալին ինչ, այլ ամենին հետեւ օտար է ի մտաց և ի գրէզ կաթողիկոսին և Լեւոնի, և ամենայն ողջամիտ ծանօթից նոցին: Եւ քանզի կարկառուն գրուածն այն երկամեցոյց եւ զարեւտեալս ոմանս նոր պատմիչս՝ ընդ հայրապետն մեր, անգիտակց գտով և անխորձ ոգւոյ և հանճարոյ սորին . . . » (տե՛ս Սիսուան, էջ 447): Այս վկայութեան հակառակ Տիւրքիէ իր Recueil des Historiens des Croisades, Documents Arméniens, Ա. հատոր, Գրիգոր Տղայ կաթողիկոսի սկզբ երուսաղէմէն ֆրանսերէն թարգմանութեան նախաբանին մէջ, էջ 270-271, հետեւեալ կը գրէ. «Թէպէտե Գրիգոր Տղայ համաձայն Լեւոնի, շատ հոգածութիւն ցոյց տուած էր թրիստոնէական դատին համար, այն վարկեանին՝ երբ միշտ զէջիկ Պարպրուսի բանակը Լիկաոնի որշատերուն մէջ սովի խառութենէ կը տառապէր, անփոյթ չէր ընդր սակայն Սալաէտտինը սիրաշահելու, վանդիկ այն ժամանակ տէրը եղած էր Սիւրբոյ մեծագոյն մասին, և անոր մեծ զօրութիւնը կրնար եղերական ըլլալ կիլիկիոյ. այդ պատճառաւ անոր հետ բանակցութիւն և թղթականութիւն կը կատարէր: Հետաքրքրական է արար պատմագետ Պէհաէտտինի պատմութեան մէջ կարգաւ գրուած նամակ մը, միշտէտէրիկ Ա. կայսեր մահէն քիչ վերջ, Հայոց կաթողիկոսէն առ Սալաէտտին, և որուն մէջ ան երուսաղէմի յաղթականին կ'իմացնէ գերմանացի ինչպիսիքներուն արշաւանքը, անոնց ոյժը, մարզանքը և ընթացքը, և կ'ապահովէ իր բոլոր հաւատարմութիւն. (տե՛ս Vita et Resgestae. edit. et Trad. d'Albert Schultens. Chap. LXX.):

Այս նամակը հրատարակած է Նահեկանագրեայ Աստուածատուր Եպս. Տ. Յովհաննէսեան իր «Ժամանակագրական Պատմութիւն Ս. Երուսաղէմի» գիրքին Ա. հատորին մէջ, էջ 166-68, այս նամակին թարգմանութիւնը իրեն շրջան է Պերլիանէ զիտնական հայագետ Պետերման:

ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՔԵՊՍ. ԱՂԱՆՈՒՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՄՏԱՆՄԱՆ ԸՈՒՐՆԵՐ

ԿՆՈՋ ԿՈՒՍԱԿԻՐՈՆՈՒԹԻՒՆԸ

Քրիստոնեայ կնոջ կուսակցութիւնը սովորաբար ուրիշ եւ քերեւս ոչ նուազ ազնիւ ձեւեր կուսայ Առաքելային մատուցիլ կատարման: Կնին, կուսակցութեան ամենեւնի ժողովալ եւ միւս սեռին անձեռն հետ որ եւ ուղղակի յարաբերութիւն չունեցող կենցաղածեւիք մէջ իսկ, կրնայ կատարել այն գործնախախնամութիւնը սահմանած է իր սեռին համար: Այդ պարագային, ներքին ըլլալ ինքի այսպէս ըսել, իր կատարած առաքինութիւններուն մէջ աշխիւս ամուսնական բան կայ, որքան մայրական բան կայ առաքինութիւններուն մէջ կնոջ մը՝ որուն Աստուած մայր ըլլալու շնորհը չէ տուած: Կնին ամուսին եւ մայր է իր եռերեքմբ. բայց թէ մին եւ թէ միւսը լինելու համար մեկէ անկէ կերպեալ կան. եւ ինչպէս որ չենք խորհրդ բնութեան մայր ըլլալ չկարողացած կնոջ մը կանգնիք մէջ քերացում մը կայ, պէտք չէ, նոյնպէս, քերացում չենք ամուսին չեղած կնոջ մը կանգնիք մէջ:

Ա. Վ.

ՍՈՒՐԻՒՆ ԿՐՈՆՔԸ

Կրօն մը՝ որ իրեն նշանաբան ունի. Ինձմէ գուրս չկայ փրկութիւն, դիւրաւ բուռն եւ կատարի կը դառնայ՝ նիւթական գորտերեան հետ ղոյզն շփում մը անցած պարագային: Փաղաքային իշտանութեան սուրբ կ'արբեցայ, մարգարէներու բացատրութեան համեմատ. իսկ այս սուրբ կոյր եւ զազանակաւ կը դառնայ զինքի կրողին անգիտելուն մէջ: Ոչ մէկ օրէնք չի կրնար կանոնի ենթարկել անոր գործածութիւնը. այդ գործածութիւնը առաջին անգամին իսկ զեղծում կը դառնայ, զի զեղծում է ան արդէն իր սկզբունքին մէջ նոյն իսկ, ու միակ միջոցը արգիլելու որ կրօնք ինքզինքն ու մարդկութիւնը չվիրաւորէ՝ անոր վստահութեամբ կայն վայրկեան մը անոր անոյն մէջ չընդունուի:

Ա. Վ.